

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,
polletno 30 Din, letno 60 Din,

za inozemstvo 90 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 29. julija 1932.

Upravištvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Poštočkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

MISLI

Usih socialnega življenja

Večkrat imamo priložnost opaziti značilne spremembe v družbi — in tako tudi v sedanji — a se jih prav nič ne zavedamo. Vdajamo se rajši tistemu individualizmu in tisti domišljivosti, ki svojo okolico in svoj narod zaničljivo zafrkuje in — kritizira. Saj samo kritiziranje tudi neopazno prehaja v zafrkantstvo. Človek se s tem stališčem samo izloča iz družbe, preneha biti njen zavestni del. Ostane le parazit. Sprejema in izkorišča, ne daje pa sam ničesar in samostojen tudi ni, ker se nihče ne more popolnoma izločiti iz svoje okolice.

Na tem vprašanju hira tudi naš izobraženec. Očita si sam to napako, ostre se je pa kljub temu ne more. Vidi, kako mu izginjajo priložnosti za priložnostmi, propada misel za mislijo, načrt za načrtom in ustanova za ustanovo. Vse propade, on pa bi rad imel zgolj nekaj, kar bi mu bilo večno. Jasno je, da s takšno filozofijo niti najučenejši sloj ne dospe niti za ped dalje od naših prednikov. Spremeniti bo moral prej ali slej svoje stališče in sprejeti socialno življenje z vsemi njegovimi neprijaznostmi.

Zakaj pišem te vrstice?

Res, ne bi tvegal, da ni v našo dobo padla cela vrsta socialnih pojavov, o katerih za kulturne narode ne zadošča nekaj vedeti, temveč je treba te pojave celo študirati in iz njihovih posledic najti najboljši izhod. To je delo narodnega izobraženstva.

Ali more to delo opuščati, ali more vse to zanemarjati brez kazni?

To je vprašanje.

Izobraženstvo je prav gotovo bilo in bo tista plast, ki živi od socialne razvojnosti, torej od socialnega gibanja, ne pa od letargije in splošne zanikrnosti.

Kako naj se ocenimo s tega vidika?

Še pred kratkim bi morali odgovarjati pesimistično. Naša bilanca preteklega desetletja ima primanjkljaj. V tem desetletju smo se primanjkljaja celo razločno zavedali. Spremenili si svoje smeri radi tega seveda še nismo. Najrajši smo se primerjali z dogodki v tujini in smo dalje gojili za sebe staro in slavno zaničevanje vsega lastnega.

Ali smo se motili?

Ne. Resnica je bila temu računu že zelo blizu. Bili smo dežela šibkega socialnega gibanja, socialno kalna voda in vse prej ko vzor samozavestnega naroda. V tem času so nas sosede v socialni živosti in delavnosti močno prekašali.

Ali se ni to razmerje poslej spremenilo.

Poglejmo zdaj skozi svoja polkenca v Evropo: Socialno življenje Evrope usiha. Na mnogih točkah so se napravili vozli. Mednarodni problemi tiče v mrtvih točkah. Kje je v tem času ostal oni Evropec, zapadni izobraženec? Kje so vsi tisti svetilniki, kakršne je pred našo dobo porajala inteligenca?

In izobraženstvo je med tem časom številčno zelo naraslo, ne da bi se uveljavilo. Ali naj to pomeni, da se je spremenila njegova socialna naloga? Ako je takšna sprememba prirodna, tedaj moramo vedeti, kakšne socialne posledice nam prinaša. Stati moramo budno na straži, ali z drugo besedo: vsaj na tem prehodu moramo biti ljudje dolžnosti in odkrito priznati narodu, kateremu je bil doslej izobraženec socialni vodnik, da prihaja čas, ko nam anarhija vzame iz rok poslednje krmilo.

V naši dobi so se razmere v Evropi tako zaostrole, da noben narod ne more živeti brez povečanega napona vseh svojih sil. Mogoče je ta zahteva časa sploh prevelika za tisto skupnost med ljudmi, ki ji pravimo narodnost. Mogoče je človeštvu prišla doba drugačnih skupnosti. Tudi to je mogoče in mnogi že iščejo nove vere, novih misli. Toda to še ni nova skupnost. Dokler pa ni nove skupnosti, dotlej bi bilo najbolj napačno zahtevati rešitve od nje.

Ta misel nas mora vračati v realnost, z njo se človek mora odrešiti pesimizma, z njo je vsem slojem slovenske narodne skupnosti dana možnost za socialno delo in sodelovanje.

I. B. R.

Dr. R-1:

Panевropa

II.

Panевropa ali Vseevropa naj bi obsegala vse evropske države, razen Rusije in Anglije, glede Turčije Panевropejci niso še odločeni, ali naj spada Turčija v »Zvezo evropskih držav« ali ne.

»Zveza evropskih držav« brez kolonij bi imela nad 300 milijonov prebivalcev na približno 5 milijonih kvadratnih kilometrov. Kolonije teh zvez-

nih držav imajo 20 milijonov kvadratnih kilometrov in manj kot 150 milijonov ljudi.

Vsa »Zveza evropskih držav« brez kolonij bi imela torej približno tisto število prebivalcev in tisti obseg kot angleška Indija.

Zedinjene države Sev. Amerike so še enkrat tako velike, kot bi bila »Zveza evropskih držav« brez kolonij, »Sovjetska Unija« pa štirikrat večja. Sama Kitajska je še enkrat večja kot bi bila »Zveza evropskih držav«, število Kitajcev pa večje kot število vseh prebivalcev v »Zvezi evropskih držav« brez kolonij.

Evropa izgublja vodstvo sveta. Amerika se je zbudila in je odločilna svetovna moč, kar pred svetovno vojno ni bila, Azija se vzbuja. Razdelitev moči na svetu bo v bližnji prihodnosti čisto druga kot je bila pred 20 leti. Panamerika, t. j. Zedinjene države Sev. Amerike in Južna Amerika, meri 30'2 milij. km² z 202 milijoni prebivalcev, Rusija 22 milij. km² s 145 milijoni prebivalcev, Britski imperij 36'3 milij. km² s 454 milijoni prebivalcev, Vzhodna Azija (Kitajska in Japonska) 11'78 milij. km² s 408 milijoni prebivalcev. Med temi ogromnimi močmi in obsegi more Evropa priti do veljave le, če se združi, kajti vsa Panevropa z vsemi svojimi kolonijami vred bi imela le 25'6 milij. km² s 431 milijoni prebivalcev. Veliki evropski narodi, kot so Francozi ali Nemci, bi sami zase ne pomislili skoro ničesar v prihodnjem razvoju, ostale evropske države pa nič, pa naj imajo 50 ali 10 milijonov ali pa 1 milijon ljudi.

Med državami, ki so tako na tesnem ena poleg druge kot so države v Evropi, ni mogoče drugega, kot da vladajo med njimi interesna nasprotstva, ki nujno povzročajo od časa do časa vojne, ali pa da vlada med njimi interesna skupnost, ki mora pripeljati do zveze. Vsled razvoja tehnike in pa svetovne politike je cela Evropa postala le majhen del sveta, ki ga medsebojne vojne lahko uničijo. Če ne bo evropske skupnosti, utegnejo biti v kratkem države, ki hočejo revizijo mirovnih pogojev, in pa države, ki je nečejo, v dveh nasprotnih taborih, tako kot sta bili l. 1914. trozveza in ententā. Malenkosten povod vname lahko požar, ki bo iztrebil premagance, zmagovalcem pa podrli mesta in tovarne, razredčil pribivalstvo in pustil smrtno kal. Vojna tehnika je toliko napredovala, da vojne ne bo le na frontah, ampak predvsem v zaledju.

VESTNIK

Unški:

Kaj je z našim prvim plebiscitom?

Kaj je plebiscit? »Plebs« je rekel Rimljan ljudstvu in poseben način izražanja njegove svobodne volje je plebiscit. S plebiscitom se dá ljudstvu v roke končna ali definitivna odločitev, da z večino glasov izreče samo in neposredno svoj »da« ali »ne« na posebno vprašanje, ki je važno za vprašalca in vprašanca. Tudi vsakokratne svobodne volitve morejo dobiti značaj plebiscita, splošno pa je plebiscit le ono ljudsko glasovanje, ki odločuje o najtežjih, bitnostnih političnih vprašanjih vseobčnega značaja, kadar se »višje sile« same ne morejo odločiti za kako rešitev.

Tako zadnje vsesplošno odločitev je dala po razsulu habsburške monarhije v roke koroškim Slovincem v coni A in B ententa 10. oktobra 1920. Tedaj so se »svobodno« odločili s posebnim glasovanjem in z večino glasov izrekli proti združitvi s Slovenci Jugoslavo ter se tako končno ali definitivno izrekli za spojitve z nemško Avstrijo. Kako se je vršil ta »koroški plebiscit« in kaj vse je vplivalo in odločevalo pri njem, nam je vsem še dokaj v živem spominu. Saj nas je izid plebiscita zadel kot največja narodna nesreča, kar je resnično tudi bil in ostane. Prav »koroški plebiscit« pa je živ primer, kako se da svobodna volja ljudstva pretvoriti in njegova naravna pravica z raznimi okoliščinami in pritiski pretvoriti v živo krivico.

Plebiscit je kaj nevarna in dvorezna reč za — slabejšega!

Če je resnična trditev, da je zgodovina učiteljica narodov, potem bi Slovenci morali prav danes, ko se nahajamo v nekakšni politični ponavljalni šoli višje stopnje, poznati vsaj svojo politično preteklost zadnjih sto let, a ne le v glavnih obrisih, nego tudi v podrobnostih z vsemi lepimi dvigi in žalostnimi padci.

Ali ne nudi naša politična zgodovina dovolj zanimivih padcev in napornih dvigov izza leta 1848? Ne gre mar razvojna črta našega političnega spoznavanja kljub vsemu vendarle vedno više? Primerjajte le posamezna desetletja od leta 1848. do politične smrti habsburškega imperija z razvojem v novi dobi od 29. oktobra 1918 dalje! Ponavlja se marsikaj v istem redu, a kako se vedemo učenci v ponavljalni politični šoli? In vendar!

Koroški plebiscit — ni li prav za prav samo ista reč, ki je bila v praksi že pri njegovem predhodniku 20. in 21. oktobra v letu 1866. tam v Benečiji med beneškimi Slovenci? Ali poznaš to našo prvo veleusodno politično odločitev? Si že slišal, čital kaj več o nji? Kedaj in kje? Premišljaš? Veš za podrobnosti, take vsaj kot so one pri koroškem plebiscitu? Težka vprašanja! Izveš največ toliko, kar in kolikor je Simon Rutar zapisal po sporočilu beneškega Slovenca Podreke (Podrecca) ali kar so po časopisih napisali med svetovno vojno za časa slovitega predora pri Kobaridu leta 1917. Brskaš in iščeš, zapisuješ, izpisuješ — končno

doženeš, da se na svetu v bistvu vse ponavlja. Vse — ?

Vprašaj po podrobnostih in okoliščinah, po skušnjah, ki nam jih je prinesel koroški plebiscit, vprašaj zlasti po vseh zakulisnih bojih in mahinacijah, ki so prav za prav odločilno vplivale na končni izid plebiscita beneških »hribovcev«. Kdo ti jih da? Tu zija pred teboj velika praznina! In vendar je prav »beneški plebiscit« za slovensko in ž njo tudi za vso našo današnjo jugoslovansko stvar ogromnega, da — veleusodnega pomena! Zafo prav ta velevažna praznina okrog beneškega plebiscita vpije po podrobnem proučevanju naše lastne preteklosti, da bomo lažje razumeli vse svoje napake in dar usode!

In tako je nam resnično že prav krvava potreba obširno zgodovinsko delo o slovenski zgodovini izza Napoleonove »Ilirije«. Dr. Lončarja »Politično življenje Slovencev« je sicer koristen in zanesljiv kažipot, toda vendarle preozek pregled političnih idej in osebnosti. Danes pa bi nujno potrebovali za vsakdanje razmišljanje veliko zgodovinsko delo, ki bi nam kazalo v vseh podrobnostih nujno zvezanost z ostalo evropsko politiko, ekonomsko socialno zavisnost ter kulturno posredovalno ulogo med zapadom in vzhodom Evrope. V njem bi se zlasti moralo jasno razbrati osnovno vprašanje, radi katerega je stara monarhija nujno morala propasti, ker se ni znala in se ni hotela prilagoditi edino pravi rešitvi s federacijo narodnih sestavnih delov — vse tik do razsula. Razvoj reševanja našega vprašanja z ozirom na geopolitični položaj slovenskega ozemlja v bivši mo-

Zveza držav cele Evrope pa naravnost onemogočuje vojno v Evropi; najmanjšim državam, ki so nastale in imajo še manj kot milijon prebivalcev, daje varnost in poročstvo za nemoten razvoj in pa prav enako važnost in pomen, kot ga imajo srednje velike evropske države.

Negospodarski sestav evropskih meddeželnih carin, oziroma carinskih plotov, umetno preprečuje izmenjavo blaga, je razbil in uničil evropski trg, je interesna nasprotstva umetno povečal ter je v veliki meri povzročil obubožanje ljudskih množic v Evropi. Kajti, če zapre vsaka država svoje meje sosedom z varstvenimi carinami, uniči svoj lastni trg. Vsaka država hoče producirati vse sama, namesto da bi vsak narod prideloval in izdeloval tisto, za kar je njegova zemlja najbolj prikladna in za kar je narod najbolj sposoben in da bi s temi pridelki in izdelki preskrbeljival sosedo. Vsled zaprtije se dvigajo cene in padajo mezde. Kajti tako zvani nacionalni trgi so premajhni, da bi porabili vso produkcijo. Prekomorski izvoz se je začel krčiti, ker so ustvarili v Južni Ameriki, Aziji in angleških dominionih dosti lastne industrije. Zlasti Kanada, Argentinijska in Združene države Sev. Amerike pridelujejo čimdalje več žita, ki je zaradi nedotaknjene zemlje in velikanskih ploskev, ki se dajo obdelovati s stroji skoraj z malenkostnimi stroški — neprimerno cenejši kot žito iz tako zvanic »žitnic v Evropi«. Rusija ustvarja na črni zemlji svojih nepreglednih ravnin »žitne tovarne«, ki bodo obstale, čeprav pade boljševiški režim. Ta razvoj v svetovnem poljedelstvu bo uničil evropskega kmeta. Ves svetovni gospodarski tok silí Evropo v celoti, da začne iskati rešitev v sami sebi in da ustvari z odpravo carinskih ograj sposoben vseevropski trg.

Carinska zveza cele Evrope je potrebna. Brez »Zveze evropskih držav« je pa nemogoča. Carinske zapore povzročajo ne le gospodarski, ampak predvsem vojaški oziri. Zato je veliki Briand v svoji zgodovinski »Spomenici«, ki jo je poslal 17. maja l. 1930. vsem vladam v Evropi, zahteval, da se podrede gospodarska vprašanja političnim smotrom. Moderne vojne imajo vedno gospodarsko ozadje ter so obenem vojne z orožjem in gospodarske vojne. Vojaški interesi zahtevajo, da se ustvari tako zvana nacionalna industrija in nacionalno kmetijstvo, vojaški interesi zahtevajo, da varujejo obe ti panogi varstvene carine. Zaradi tega je potrebno, da se najprej odstrani nevarnost vojn v Evropi, nato pa je šele mogoče skleniti carinsko zvezo evropskih držav. Kellogov pakt ima namen preprečiti vojni požar. Odpravljanje evropskih carinskih ograj se bo vršilo polagoma, po stopnjah. Najprej se imajo uveljaviti evropske prednostne carine in se imajo sklepati carinske zveze v manjšem obsegu med sosednjimi državami.

Ko bo nastalo panevropsko gospodarsko področje, bo panevropsko gospodarstvo najtrdnjše podlaga za mir v Evropi. Če ne bo več industrije v militarističnem interesu, bo tehnično nemogoče voditi vojne.

Gospodarski panevropski program bo tedaj rešil industrijsko in kmetijsko prebivalstvo Evrope grozečega obubožanja ter preprečil prelivanje krvi. Malim in najmanjšim narodom in državam bo v Panevropi zagotovljen ne le politični, ampak tudi gospodarski obstoj.

Pa tudi vprašanje preobljudenosti posameznih pokrajin bo rešeno. Panevropski načrt zahteva gospodarsko enakopravnost vseh Evropejcev v vseh

kolonijah evropskih držav. Vprašanje kolonij je zelo važno za Nemčijo in Italijo, pa tudi za druge države. »Zveza evropskih držav« bi imela večino kolonij na zapadni strani Afrike, kjer imajo Francija, Belgija, Portugalska in Španija kolonijalne zemlje, ki so trikrat tako velike kot Evropa sama. Te afriške kolonije so komaj dotaknjene in so zelo redko naseljene. Ves presežek evropskih delavskih moči bi se dal v njih zaposliti. Postale bi lahko rezervuar za surovine cele Evrope. Le Panevropa pa more dvigniti vse ogromno bogastvo teh neizmerenih pokrajin, kjer je treba namočiti puščave (znan je velikanski načrt Francije glede namakanja Sahare), osušiti močvirja, izsekati pragozdove, izriniti vodne sile itd. Velikanskih investicij pa ne zmore nobena sedanjih evropskih držav sama, čeprav bi se neverjetno izplačale. Le Panevropa bi mogla ustvariti v velikem to, kar je izvršila n. pr. Anglija v Sudanu, ali Japonska v Mandžuriji. Sedanje kolonijalne države bi pa imele velik dobiček, ker bi se vrednost kolonij zelo povišala, če bi bile kolonije v resnici izrabljene. Skrb zaradi preobljudenosti v Evropi bi izginila, čeprav so Amerika in angleški dominijoni zaprli meje evropskim izseljencem; brezposelnost bi bila omiljena, če ne popolnoma odpravljena.

Tudi za Slovence je vprašanje kolonij silno važno. Čeprav ni ozemlje, na katerem prebivajo Slovenci, še tako gosto naseljeno kot so nekatere druge evropske pokrajine, vendar na slovenskem ozemlju ob danih razmerah ni mogoče dati kruha vsemu prirastku pri danih razmerah. Približno 9000 delovnih moči je ostalo na leto nezaposlenih med Slovenci doma in za mejami, ki so se izgubile in se še izgubljajo v tujini. V kolonijah Panevrope, kjer bi uživali vsi Panevropci v vsakem oziru enakopravnost, bi se Slovenci naseljevali lahko skupaj, da bi ohranili svojo narodnost, svoje navade in značaj in bi nastale docela slovenske nove krajeve v kolonijah, kar bi bilo tudi velikega moralnega pomena za slovensko ljudstvo, ki n. pr. v Ameriki in drugod izginja med tujstvom že v drugem ali tretjem rodu. Slovensko izseljeniško vprašanje bi bilo rešeno v panevropskih kolonijah.

Staro poglavje

Pod naslovom »Odprimo zopet staro poglavje« razmotriva zadnji Ponedeljski Slovenec vzroke občutne gospodarske krize, ki je zadela naše izobraženstvo. Pravilno našteva razloge, radi katerih je pritisk izobraženstva tako narastel: nagla industrializacija, splošni kulturni razvoj, hrepenenje po mestu in njegovih civilizacijskih dobrinah, vera, da je ročno, zlasti kmečko delo, nekaj manjvrednega. Glede zadnjega vzroka bi tudi mi pristavili, da je treba vedno in vedno znova kazati nanj in podčrtavati tako njegovo npravno kakor gospodarsko nesmiselnost in neosnovanost. Bolj kot vsako umevanje bo tukaj vplival sicer splošno priznani ameriški zgled, kjer razločka v vrednotenju ročnega in umskega dela sploh ni, kjer je narobe marsikateri današnji odličnik ponosen na to, da je začel kot prav skromen ročni delavec.

Slovenčev sotrudnik ponavlja že večkrat razmotrivano in obdelano zahtevo, naj bi se odpravilo večkratno zaslužkarstvo. Načelo je gotovo pravilno, in tudi mi smo mnenja, da bi se marsikateremu družinskemu očetu odvalila težka skrb z upogledom pleč, če bi ga samo v majhnem obsegu izvedli. To tem bolj, ker gre njegova zahteva za

tem, da se postopa individualno, da se preuči položaj vsakega stanu in tudi vsakega posameznika posebej, tako da se nikomur ne bi delala krivica.

Toda — sedaj mora priti ta toda človeka, ki išče za vsako stvar praktične poti — pravilnost in npravna načelnost te zahteve more dobiti svojo resnično vrednost šele takrat, ko jo bodo začeli izvajati. Kako naj se to zgodi, je člankar povedal, ni nam pa razložil niti kdo naj to stori, niti ne, kdo bo nadziral in po potrebi popravljal to izvedbo. Predlagalec sam pravi, da splošne, za vse poklice veljavne zakonite norme skoro ni mogoče postaviti. Torej norme za posamezne poklice? Tudi te izključuje s predlogom, da je treba preučiti tudi položaj vsakega posameznika, s čimer je dejansko izključil vsako možnost kakršnekoli norme. Zakaj norma preneha biti norma tisti hip, ko ne obsega obče veljavnih pravil in navodil, pa naj gre že za zakon, pravilnik ali naredbo. Kdo naj torej to stvar izvede in kako? Ali kak birokrat po svojem prostem preudarku? Gotovo ne! Treba bo torej vendarle postaviti nekatere norme, nekaka pravila in navodila za tiste, ki naj rešujejo in rešijo vprašanje večkratnega zaslužkarstva. Samo nekaj moramo zahtevati: da namreč na vsak način sodelujejo pri rešitvi tudi prizadeti sami, to je poleg teh »zaslužkarjev« tudi zastopniki uradništva. Kajti samo za uradniške dvojne zaslužkarje more iti v pričujočem primeru spricho dejstva, da je dejansko jako težko, če ne sploh nemogoče, prepovedati večkratni zaslužek v čisto zasebnem gospodarstvu. In še nekaj pričakujemo od takega sodelovanja: ne samo, da bo omejevalo večkratni zaslužek na razmeroma pravičnejši način, pokazalo bo tudi javnosti in državi globlje vzroke, ki so privedli do tega nezdravega razmerja in tako omogočilo, da se odstranijo ti vzroki. To mora biti pa pri vsaki taki zahtevi glavna naloga.

KULTURA

Nekaj o naši srednji šoli

Ne samo pri nas, po vsem svetu se dela za preosnovo šolstva. Te preosnove še davno niso zaključene; zato prinašam nekaj misli, ki naj jih upoštevajo vsi tisti, ki imajo moč in nalogo, da delajo pri stavbi novega šolstva.

Imamo v glavnem dva tipa srednje šole: realno gimnazijo in klasično gimnazijo. Nižji razredi (I. do IV.) so na realnih gimnazijah povsod enaki, v višjih je pa ponekod omogočena delitev v gimnazijski in realni oddelki. Ta enotnost na nižji stopnji in možnost delitve na višji stopnji je v načelu pravilna; toda ni pravilno izveden učni načrt za ta dva oddelka.

Gimnazijski oddelki bi moral imeti jezikovno-zgodovinski značaj, ki bi tvoril ogrodje in okostje vse učne stavbe. Matematično-prirodoslovske vede bi seveda ne smele biti izključene, vendar izdatno skržene. Po sedanjem učnem načrtu nima sicer gimnazijski oddelki v višjih razredih opisne geometrije in kemije (razen v VIII. razredu, kar visi v zraku), a ima fizike in matematike samo za eno uro manj nego realni oddelki, matematike v VII. razredu celo enako število ur. To se pravi, da načelno pravilno upoštevanje različnih zmognosti in nagnjenj praktično ne prihaja dovolj do svoje veljave. Naravnost pesek v oči gimnazijskemu tipu je učenje latinščine, ki je uvedeno

narhiji je klasičen primer, kako se ne sme reševati narodnih in državnih problemov, moral bi biti svarilen zgled, kako ne bi smeli evropski državniki po letu 1918 reševati evropskega vprašanja, ki je v večjem obsegu to, kar je bilo v manjšem primeru vprašanje habsburške monarhije. »Manjšinsko vprašanje« —!

Tako zgodovinsko delo je seveda možno napisati šele potem, ko je preiskana vsa stoletna doba razvoja v posebnih podrobnih razpravah, političnih spominskih spisih in objavah virov. Šele na trdnih temeljih more poklicni zgodovinar zgraditi tako delo, ki nam je za današnje in bodoče dni ena prvih nujnosti. Vse hvale vredno pa je, da smo dobili zadnja leta škuljetove in Hribarjeve politične spomine, da se nam obetajo še politični spomini goriškega politika Andreja Gabrščka in menda tudi dr. Tume.

Še vse bolj pa bomo veseli dela, ki ga je obljubila prinesiti Slovenska Matica izpod peresa dr. Ehrlicha o diplomatskem zakulisnem boju za koroški plebiscit. Kdor pa nam bi mogel enako pojasniti zgodovino plebiscita beneških Slovencev 20. in 21. oktobra leta 1866, ta bi si pridobil veliko zaslugo za slovensko politično zgodovino, ker bi nam pojasnil nepojmljivo uganko, k a k o je prišlo do tega čuda, o katerem poroča beneški Slovenec Podreka v svoji knjigi: »La Slavia Italiana« (1884, 35) na kratko s temi besedami:

Liberato il Veneto nel 1866 ed indetto il plebiscito, i nostri montanari, che pure potevano credersi liberi di dichiararsi pella vicina Slavia che li allettava, tutti meno uno deposero nell'urna il voto:

»Dichiarano la nostra unione al Re d'Italia sotto il Governo monarchico — costituzionale del Re Vittorio Emanuele II. e dei suoi successori.«*

Čudo čudovito to sporočilo: »Vsi razen enega« so glasovali hribovski Slovenci Benečije za združitev s kraljevino Italijo pod vladarstvom kralja Viktorja Emanuela II. in njegovih naslednikov! Ta enoglasnost za združitev z ostalimi Slovenci v Avstriji je taka svojevrstna posebnost, da je ne moreš umeti, če ne poznaš dogodkov koroškega plebiscita, ne poznaš vseh podrobnosti izvršitve ter zakulisnih diplomatskih skrivnosti; more pa pravilno umeti samo oni, ki pozna metode pri tako zvanem fašističnem plebiscitu v Juljski Krajini leta 1929 ob volitvah za fašistovski parlament. Zakaj tudi leta 1866. so že umeli in znali Italijani urediti svobodno ljudsko glasovanje Slovencev z energijo osvobodilcev: S precej glasnim opominom na — vešala!

Po slavni zmagi nad »Tedeschi« je bil varen v svobodni Benečiji samo ta, ki je nosil na sebi značilni dve črki: »Si«. Kdo si je upal tiste dni narodnega navdušenja reči: »No? Tiste dni, ko je križem po Benečiji vsepovsod odmevalo: »Maledetti Tedeschi! Maledetta l'Austria!«

Libertà — kako čudovita, kako dvoumna, dvozna beseda...!

* Po osvoboditvi Benečije l. 1866. in pri napovedanem plebiscitu so naši gorjanci, dasi so se mogli smatrati svobodne v izjavi za sosednjo Slovenijo, vabečo jih k sebi, vendar vsi razen enega položili svojo izjavo v volilno skrinjico:

»Izražamo svojo pridružitev h kralju Italije pod monarhistično konstitucionalno vladno kralja Viktorja Emanuela II. in njegovih naslednikov.«

Dr. Jože Rus: **Ulična imena***

Odlična revija Nemcev »Der Kunstwart«, ki izhaja v Münchenu že od l. 1887. in se bavi z vprašanji umetniškega in kulturnega življenja, je prinesla v svojem 21. letniku (1908, str. 243—46) članek pod naslovom »Strassennamen«. Članek, ki ga je napisal Georg Wehr, je kratek, je pa za vprašanje, o katerem med izvestnimi krogi pri nas žal še ni opaziti nobene previdnosti, zelo jedrat in poučen. Ko ga priobčujem tem krogom v album, porabljam obenem priliko, da vpletem v oklepaje tudi primere iz naše v tem pogledu toliko zane-marjene Ljubljane.

Študij starih krajevnih imen je v mnogih pogledih prav hvaležen posel, najzanimivejša krajevna imena pa so imena ulic. Te trditve seveda ne bomo našli potrjene, ako motrimo nova ulična imena naših naglo rastočih mest. Tu bomo našli ime kakšnega slavnega moža, bodisi da je bil junak politike ali vojske, peresa ali glasbe. Mnogi izmed njih nimajo z dotično ulico ali z vsem mestom sploh niti najmanjše zveze. Še slabše je, ako nosi ulica ime, ki prav nič ne pove, n. pr. Henrikova, Helenina ulica. Česa bolj brezbarvne si pač ne moremo misliti. (V Ljubljani n. pr. Martinova cesta, ki je šele pred kratkim dobila nazaj svoje pravilno ime po Šmartinu ob Savi, kamor nas privede, ako gremo po njej iz mesta.)

Vse drugače bi bilo, ako bi odločujoči činitelji pogledali v stare urbarije in kataster ali pa pri-

* Pričujoči sestavek priobčujemo na posebno željo pisca. Uredništvo.

v višjih razredih. Realnogimnazijski tip ima v V. in VI. razredu po 4, a v VII. in VIII. razredu po 3 ure latinščine na teden; pri višjem tečajnem izpitu (maturi) se pa sploh ne izprašuje.

Na drugi strani je pri realnem oddelku kemija obvezen predmet od V. do VII. razreda, ne pa tudi v VIII. razredu, in vendar se pri maturi izprašuje. Učni načrt je nekaterim predmetom odkazal po eno uro na teden, n. pr. zemljepis v VII. razredu, higieni v VI. in VIII. razredu, risanju v VII. in VIII. razredu, a zgodovini umetnosti v VIII. razredu dve uri. Higiena ne bi smela biti prav za prav toliko teorija, kolikor praktično navajanje in izvajanje zdravstvenosti v vsem življenju; teoretično spada v prirodznanstvo. Umetnost spada teoretično v zgodovinski pouk, praktično k risanju, kjer bi se pa lahko združilo tudi oboje.

Osnovna napaka vseh današnjih učnih načrtov je grmadenje šolskih predmetov, da se učno gradivo drobi na kosce. Kaj naj napravi učitelj eno uro na teden v močnem razredu? Ne drobite, temveč strjenost ali koncentracija je geslo novega vzgojeslovja. Sorodne vede spadajo skupaj in naj bi bile po možnosti združene v roki enega učitelja. Manj predmetov in manj učiteljev v enem razredu — to mora biti naša zahteva.

Ta zahteva pa vsebuje tudi izpremembo v obsegu učnega gradiva in v načinu učnega postopka. Še vedno preveč razne učne tvarine bašemo v učenčevu glavo; zlasti se to godi pri zgodovini (splošni in slovstveni) ter prirodznanstvu. Še vedno mislimo, da je namen šole kopičenje vse mogoče snovi, ki ostane nepredelana in neprebavna, ki je pa za življenje po večini tudi nepotrebna. Premalo se goji s a m o s t o j n o m i š l j e n j e, preveč se podpira mehanično guljenje brez misli, golo posnemanje vzorcev brez samostojnega dela. Koliko draga časa, koliko duševne sile gre v izgubo! Čista znanost, sama pojmovnost ne spada v srednjo šolo, kjer naj bi se gojilo v prvi vrsti praktično uporabljanje pridobljene teorije v zakroženih znanstvenih enotah.

Izpremenjeni učni snovi odgovarjajo tudi enak učni postopek. Še vedno je preveč predavanja, golega govorjenja brez ponazorila; še vedno »učilnice« namesto »delavnic«, kjer bi prihajali učenci z lastno duševno-ročno tvornostjo do ponazoritve predmetov in oblikovanja pojmov. To velja posebno za prirodznanstvo (zemljepis, prirodopis, fizika, kemija), kjer bi moral biti odločilen poizkus, vzorec ali lik, ki se poraja iz učenčeve duševnosti in njegove ročnosti.

Važen pripomoček, ako že ne naravnost osnova učenja, so izleti ali ekskurzije. Naš srednješolski zakon jih sicer določa obvezno; toda — kje vzeti denar za to? Za navadna učila nimamo dovolj dotacij, za ekskurzije celó ne.

Pripomniti je treba še, da nista vsega kriva učiteljstvo in učna uprava, ampak tudi družba, t. j. starši in oni, ki jim izročajo svoje zastopstvo. Mnogim, ako ne naravnost večini, je glavno šolsko izpričevalo in ne znanje, oziroma sposobnost in volja do dela. Tudi se ne brigajo za izbiro poklica, za preizkušnjo zmoglosti in nagnjenj, ampak še vedno ima važno vlogo vprašanje »belega kruha«, ki ga bo jedel »gospod«, kakor bi danes imela šola to nalogo, da dela »gospode«.

S tega stališča je zlasti pozdravljati ustanovitev novega društva »Šola in dom«, ki hoče tesnejše zveze med starši in učiteljstvom in ki želi

postaviti naše šolstvo na stališče, ki nam gre po prirodi in značaju, kjer o učno-vzgojnih vprašanjih ne bo odločal podrejeni uradnik po neki šabloni, ampak starši in učiteljstvo po pameti, ki upošteva vse okoliščine naše zemlje in našega človeka.

Alfa.

OPAZOVALEC

Nemška uganka.

Na Nemškem se prekopicujejo dogodki. Komaj nekaj mesecev je tega, kar so bili Hitlerjevi narodni socialisti v najhujšem odporu proti Hindenburgu in njegovi prejšnji vladi. V tej vladi pa so bili centrum in socialisti, ki so danes v prav tako hudi opoziciji proti Hindenburgu in njegovi novi vladi.

Že ta sirovi oris vnanjosti kaže, da ne gre razvoj pravilne poti.

Kam vodi trojica Hindenburg, Papen in Hitler Nemčijo, je težko reči. Ali nekaj je na vsak način gotovo, in to je, da smatra večina demokratično mislečih Nemcev za kršenje zakona in ustave odstranitev pruske vlade, in da je ta odstranitev do skrajnosti razdražila južne Nemce, ki so zlasti v širokih ljudskih plasteh itak precej gorki severnim Nemcem, zlasti Prusom.

Prav gotovo tudi ni mogoče, da bi v eni in isti državi mogli obstajati različni ustavni sestavi eden poleg drugega. Ako bo prodrla Hitlerjeva diktatura v Prusiji, potem jo bo na vsak način hotela razširiti na vso državo. Ni pa dvoma, da se bodo vsakemu takemu poizkusu južni Nemci, zlasti Bavarci, če ne pojde drugače, tudi s silo uprli. To bodo storili ne samo radi svojega demokratičnega izročila in prepričanja, to bodo še bolj s prepričanjem napravili iz globokega odpora, ki ga imajo do Prusov.

Ta odpor je zelo zanimiv, in nasprotstvo med južnimi in severnimi Nemci je zelo staro, lahko se reče, prav tako staro kot nemška država sama. Zasledujemo ga lahko od Karla Velikega, mimo bojev za nemško cesarsko krono, do borbe za oblast v Nemčiji za časa Friderika Velikega, Bismarcka — pa do svetovne vojne. Ta odpor torej ni in ne more biti slučajen in lahko premostljiv. Osnovan je na verski in kulturni razliki, na samostojnem političnem razvoju južnonemških držav, v znatni meri nedvomno tudi na plemenskih posebnostih, zlasti Bavarec in Prusov. Prus — vojak, organizator, Bavarec — umetnik, individualist.

Znan je dovtip monakovskega satiričnega lista »Simplicissima«, ko mora bavarski rekrut naštevati zunanje in notranje sovražnike svoje domovine, zoper katere mora biti pripravljen vojskovati se, in ko imenuje kot notranjega sovražnika na prvem mestu Prusa...

Ko so izzivalnost in nerodnost Napoleona III. in spretnost Bismarcka ustanovili nemško zvezno državo, se je to nasprotstvo sicer nekoliko in za nekaj časa skrilo v globočino. Toda samo skrilo se je, izginilo ni. Pri vsaki priliki se prikazuje izpod površine narodne in državne obzirnosti. Da še ni doslej izbruhnilo v večji meri, gre gotovo zaslugi Bismarckovi razsodnosti, ki je skrbno pazil, da se ni nikoli zadeval ob državno samostojnost nemških zveznih držav.

To nasprotstvo med Prusi in Bavarci je zanimivo za vsakogar, ki zasleduje evropejske držav-

ne tvorbe v novejši dobi. Gotovo je, da pripadajo tako Prusi, kakor Bavarci enemu in istemu narodu, vsaj kolikor je in more biti isti književni jezik opredelilo za narodnost. Dejstvo je nadalje, da so bili večji del svoje zgodovine združeni v eni in isti, čeprav le zvezni državi. Dejstvo je, da imajo skupno najmočnejše vezilo sodobne narodnosti, namreč književnost, veliko po kakovosti in količini. In dejstvo je končno, da so prav združeni v Bismarckovem nemškem cesarstvu dosegli na vseh poljih uspehe in ugled, kakor jih še niso doživeli od srednjega veka.

Ali vsekako smemo sklepati iz povedanega, da vse to še ni dovolj za zavest celokupnosti, da so različno verstvo, kultura, deželna in državna tradicija ločila, ki jih ni mogoče spraviti s sveta s slovesnimi deklamacijami in izjavami, niti ne z osladnimi pozivi k narodni slogi in edinosti.

Kaj torej, če pride ne samo do spora glede ustroja nemške države, ki je prav za prav že tu, ampak tudi do dejanskega spopada?

Na videz bo rešitev lahka. Na eni strani Prusija s 36.000.000 ljudi, na drugi strani Bavarska s 7, Badenska z 2¼, Württemberg s 2½ in morda še Saska s 4½ milijoni prebivalstva. Premoč Prusije je torej očitna, in za tiste, ki računajo samo s številkami bataljonov, je izid vsakterega spora nedvomen.

Samo da političnih računov ni mogoče vedno reševati z vojaško matematiko. Že državljanska vojna je na sebi nekaj mrzkega, in težko, da bi vsaj Hindenburg in Papen hotela vzeti nase odgovornost zanjo. Pa če bi na vse zadnje tudi podlegla Hitlerju — ali more kdo le za hip verjeti, da bo zapad mirno gledal, kako mu raste pred nosom imperialistična, maščevanja željna Hitlerjeva Nemčija?

Ne, čisto zanesljivo bo posegla vmes Francija, in prav tako je gotovo, da ne bo dopustila nobene nasilja. To pa je že prvi korak k politični odcepitvi, ki jo bo Francija tem manj ovirala, čim bolj je samostojnost južnonemških držav tako rekoč stalno izročilo njene zunanje politike. Bavarci sami že brez zadrege govorijo o taki odcepitvi in o novi južnonemški zvezi, h kateri bi naj pristopila tudi Avstrija. Te govorice so zaenkrat še utesnjene na razgovore krčmarskih omizij, ali prav gotovo je, da misel samostojnosti Bavarec ne plaši. Prav gotovo je tudi, da bi taka južnonemška zveza imela na razpolago finančno pomoč Francije. In ta pomoč bi bila gotovo velika in zadostna.

Prav lahko je torej mogoče, da postane trojica Hindenburg, Papen in Hitler usodna za Nemčijo in nemški narod.

Menda se je že med tem zazdelo, ne sicer Hitlerju in morda tudi ne Hindenburgu, gotovo pa Papenu, da gre za vse. Zato je po dobrem tednu odpravil izjemno stanje v Berlinu in Brandenburgu, svetu pa razglasa, da bodo volitve svobodne.

Toda — ali ni že prepozno? Kamen se vali v dolino, in težko, da bi ga mogla ustaviti vsaka dobrohotna podstava kake umikajoče naredbe.

Kam gre torej Nemčija?

Nedeljske volitve nam bodo gotovo povedale in pojasnile marsikaj. Toda končne jasne slike tak enkratni čin ne more dati. Pospešil pa bo razvoj — v katerikoli smeri.

*

sluhnilo pripovedi ljudstva. Za mnoge teh ulic bi bili gotovo našli prvotna, svojevrstna imena, ki za dotični kraj res nekaj pomenijo. No, pojdemo v stare dele mesta, morda bo tam kaj bolje. Po večini se bomo prevarali, ker tudi tod so nabiti ulični napisi z visoko donečimi, a malo govorečimi imeni, dočim so stara imena nemarno vržena med staro šaro (prim. v Ljubljani Stritarjevo — Špitalsko, oziroma Prešernovo — Slonovo ulico, zaradi katerih je rohnel že pokojni Ivan Vrhovec, dalje Florijansko ulico — Visoki trg, Turjaški — Novi trg, Mestni — Veliki trg, Tivoli — Podturen itd.).

Čemu vse to? Po velikem delu je tega kriva obžalovanja vredna odtujenost odločujoče oblasti nasproti sivi preteklosti in ljubezni polnemu umevanju vsega, kar je postalo tekom časa zgodovinsko. Velik del krivde pa je treba vsekakor pripisati nečimernosti prebivalstva samega. Ljudje stanujejo rajši na kakšni cesti kakor pa v ulici (Zrinskega ulica v Ljubljani ima na nekaterih hišah table z »ulico«, na drugih s »cesto«). Stanovati n. pr. na kašni Elizabetni cesti je mnogo bolj gosposko in imenitno nego morda v Ovčarski ulici. Tudi ako je nosila to ime skozi dolga stotletja, ker je v blaženih starih časih gonil skozi njo ovčar jutro za jutrom svojo čredo na pašo. »Elizabetna cesta« je mnogo bolj fina in »modernejša«. (V Ljubljani prim. imena Kolodvorske — Blatne ulice, Vidovdanske ceste — Kravje doline, Dolenjske ceste — Kurje vasi, Kopališke ulice — Kolezijske ulice — Petelinove vasi; v Udmatu so, se uprli, da bi se neka ulica imenovala po naših bratih Poljaki »Poljska cesta«, zaradi tega, ker bi prebivalce preveč spominjala na polje.)

Še posebno zoprna ti postane vsa ta nespamet, ako se zamisliš, na kakšen način so stara imena ulic nastala in kaj pomenijo. Tudi tu pridejo na vrsto imena oseb. Ali ta imena ne širijo njihove slave, ampak ugotavljajo le posest, ki jo imajo, oziroma so jo imele dotične osebe tam (v Ljubljani: Hrenova, Škofja ulica, Jurčkov pot). Druga vrsta starih imen je nastala od tega, ker so v prejšnjih stoletjih vsi obrtniki ene stroke stanovali skupaj v eni ulici. Tako imamo Ribiško, Črevljarsko, Vožarsko, Krojaško, Lončarsko itd. (vse te ulice so tudi v našem mestu in poleg njih še dva mosta, od katerih je bil prvi imenovan po stari zadrugi črevljarjev, drugi pa mesarjev). Zoper druge ulice so imenovane po poslopih: Rotovška, Samostanska, Cerkvena, Župnijska, Kolodvorska, Pokopališka ulica itd. Nekatera imena so nastala po značilnostih zemljišča ali posebnih svojstvih ulic: Gorska, Peščena, Dolga ulica (v Ljubljani: Reber, Vrtača, Breg, Strmi pot). Za zgodovinarja so dragocena imena ulic, ki kažejo na nekdanje meje selišča: Za zidom, Na okopih, Graben (v Ljubljani: Gradišče, Mirje, Cojzova cesta — Cojzov Graben; Vegova ulica — Babna dolina, Pekel — V jami; Cankarjevo nabrežje — Za zidom). Nič manj zanimiva so imena, ki povedo, da so nastala šele v poznem času, ker se je na njihovem zemljišču dolga stotletja razprostiralo polje, gozd, pašnik, močvirje: Bučna, Rožna, Cvetlična, Travniska, Vinogradska ulica, Mlake, (v Ljubljani: Žabjek, Prule, Mestni log, Vrtna, Rožna ulica, Komenskega — Pólska ulica, Zelena pot, pozabljeno ime ob meji med mestom in Udmatom).

Naj bo naštevanka samolastno izbranih primerov konec. Že iz njih bomo spoznali: Takšna stara imena imajo svojo posebnost in svoj pomen, so s krajem, kamor spadajo, tesno zrasla. Pa ne samo to, ona imajo svojo vrednost kot zgodovinski dokumenti, zaradi tega zaslužijo najskrbnejšega varstva prav kakor vsak drug zgodovinski spomenik. Ta imena se ne smejo izpodrivati z novimi, ki s krajem nimajo prav nobenega opravka. Da, včasih je celo priporočljivo, da pridejo stara imena na škodo novih zopet do svoje časti (prim. zgoraj naštetá dvojna imena iz sedanje in nekdanje Ljubljane). In ako je treba na vsak način počastiti spomin kakšnega slavnega moža ali mestnega očeta v obliki uličnega imena, potem ne delajmo tega na škodo starih ulic in cest. V takšne namene dajejo vendar novi deli mesta zadosti prilik. Toda delati se mora zmerno in smotno, ker tudi tu bivajo mnoga stara imena zemljišč, gozda, njiv, da bi prišel človek redkokdaj v zadrego. Seveda je treba samo povprašati ljudi, ki to vedo. Tudi ta imena zaslužijo, da jih čuvamo in varujemo. »Ali svoj pomen ta imena vendar vedno zgubijo«, tako bo kdo prigovoril. Da, prav zaradi tega moramo skrbeti, da se ne zavržejo in ne pozabijo, saj so zgodovinski dokumenti. Ako drda avtomobil že davno preko asfalta, lahko ime ulice še vnuku pripoveduje, kaj je bilo tam poprej (v Ljubljani nas n. pr. ime »Ajdoščina« za brezimeni trikotni trg v začetku Gosposvetske ceste spominja na to, da je bilo tam obcestno pokopališče prebivalcev stare Emone; prim. tudi ime Soteska za del Poljanske ceste, ki je stisnjen med Golovec in Gruberjev prekop).

Šola in pouk. — Zdi se, da med obema, namreč med šolo kot sredstvom in poukom kot smotrom, ne bi smelo biti niti nasprotstev, niti trenja. Pa so ta nasprotstva vendar tu, naravna posledica vzgojnih in finančnih interesov države na eni, ter moralnih in socialnopolitičnih želj prizadetih na drugi strani. Ta nasprotstva, že dolgo samo prikrita, so se pri nas zaostila, ko se je lanskega decembra uvedel v srednje šole deljeni, to je tudi popoldanski pouk. Enodušni odpor je že letos februarja deljeni pouk odpravil. Posledica tega organiziranega odpora pa je novo društvo »Šola in dom«, ki ima v svojem naslovu izraženi namen: poglobiti in poživeti stike med vzgojevalnimi organi in starši učencev. Poučna je številna ugotovitev. Kako so glasovali starši glede delitve pouka: 5145 jih je glasovalo za nedeljeni, samo 36 za deljeni pouk. Društvo se bori tudi za brezplačnost pouka, ki ga sicer ustanavlja tudi naša ustava. Društvo ugotavlja, da so načelo brezplačnega pouka sprejele vse države. K temu bi mi pripomnili še to, da je vzgoja otrok, tudi »brezplačna«, za naše starše še vedno draga dovolj, in da so vse šolnine in pristojbine dejansko neke vrste globa za starše, ki imajo otroke, ki vzgajajo naš bodoči rod in ki izkušajo ta rod čim bolj vzgojiti. Iz teh vidikov gre tudi sedanja francoska vlada, kateri ni dovolj samo dejanski brezplačen pouk, ampak ga hoče omogočiti revnim, a sposobnim študentom s prostimi mesti v zavodih. Predsednik Herriot je celo naravnost izrekel, da je bolje, napraviti študije dostopne nadarjenim revežem, nego vlačiti skozi nje nenadarjene milijonarke sinove. In francoska vlada vztraja pri svoji nameri, čeprav ji očita desnica kulturni boljše vize.

75letnico »Kolokola« praznuje ta mesec ruska akademija znanosti v Leningradu. Julija 1857. leta je namreč izdal iz Rusije pobegli pisatelj Aleksander Hercen prvo številko svojega Zvona — Kolokola. Zvon naj bi bil ta njegov časopis, ki bi budil ruskega človeka, da vstane k revoluciji. Na čelo lista mu je postavil geslo iz Schillerjeve pesmi o zvonu: vivos voco — žive kličem. Z brezplačnim pravnostnim zanosom in v umetniški obliki je bil pisan ta list, in čitala ga je vsa misleča Rusija, najbolj vestno celo na carskem dvoru samem. Vpliv Kolokola je bil velik posredno, pa celo neposredno. Kajti več zločinov bojarjev nad njihovimi tlačani je bilo po zaslugi Hercenovega Zvona kaznovanih, ki bi drugače izginili s sveta s solzami trpinov. Tolik je postal Hercenov vpliv na rusko družbo, da ga je carska vlada hotela podkupiti in da je ponudila njemu izgnancu beguncu — državno tajništvo. Star recept je to, kakor vidimo. No, pri Hercenu taki poizkusi niso uspeli. Gotovo je bila tudi deloma Hercenova zasluga, da je Aleksander II. osvobodil kmete su-

Zaključujemo z vrsto načelnih zahtev, ki se ujemajo deloma z onimi, kakor jih je bil izrekel profesor P. J. Meier iz Braunschweiga na zborovanju za varstvo spomenikov v Bambergu:

- 1.) Vsako staro poznamenanje ulic, trgov, mostov, hiš in celih mestnih delov je treba varovati in vzdrževati pri življenju.
- 2.) Pri poimenovanju novih cest se morajo jemati v poštev v prvi vrsti stara katastrska, krajevna in cestna imena.
- 3.) Stara cestna imena se ne smejo nikoli izpodrivati z imeni zaslužnih ali slavnih oseb.
- 4.) Stara imena, ki so bila odstranjena šele v novjšem času, naj se, če le mogoče, zopet dvignejo do svoje časti in veljave.
- 5.) Ob vsakem primeru je treba natančno pretehtati:
 - a) ali je mogoče uvesti zopet v rabo stara imena, ki so prešla ljudstvu že iz spomina;
 - b) koliko si je kakšno novejšo ime že pridobilo zgodovinske veljave, da sme zahtevati varstva;
 - c) ali je treba kje stara, a izkvarjena imena poživiti v prvotni obliki.
- 6.) Pri vseh novih imenovanjih in preimenovanjih ulic naj se povprašajo za strokovno mnenje možje domoznanske, zgodovinske in jezikovne stroke, oziroma krajevna domoznanska, zgodovinska in starinarska društva.

Pričujoči članek je po onih dveh, ki sta izšla v »Jutru« št. 154. in 162. zadnji, ki ga je povzročil ljubljanski občinski svet s svojim proslulim sklepom, da se stara Dunajska cesta prekrsti v Tyrševo, a Školja ulica v Fügnerjevo. Sklicujoč se na »Glas iz Prage o Tyrševi ulici« v »Slov. Narodu« št. 164., končam z besedami, ki jih je bil zapisal direktor narodnega muzeja v Ljubljani, dr. Josip Mal, v »Slovencu« že 15. novembra 1918., ko je hotel takoj po osvobojenju isti mestni svet iz Dunajske ceste napraviti Wilsonovo:

»Staro, častljivo lice naše prestolice bi morali varovati tudi pri imenovanju ulic in cest kot dragocen spomin, kot sliko naših dedov, ne pa kot blago, ki smo ga pripravljali takoj zamenjati in zabanantati.«

ženstva. Takrat je napisal Hercen članek pod naslovom »Ti si zmagal, Galilejec«, in list s tem članekom je našel car na mizi pri slovesnem dvorskem obedu. Po kmečki osvoboditvi je začelo ponehavati zanimanje za list, ker je rusko razumništvo domnevalo, da je s tem započela doba velikih reform. Carizem je pa zopet mislil, da je to pomanjkanje zanimanja dokaz neuspeha Hercenovega revolucionarnega dela in je hotel, da je vse reformne načrte vrge v rotarnico. Toda seme Hercenovih idej je bilo vrženo po ruski zemlji in je klilo v njej. Ni preteklo niti 60 let, pa je izginil samodržni pravoslavni carizem, ki ni hotel slišati, kako bi je zvon ruskega življenja, izginil tako hitro in tako brez sledu, kakor bi se bila odprla zemlja in ga požrla. Boljševiki so Hercenu lahko hvaležni, čeprav je bil Hercen idejno daleč, daleč od njih. In če bi ne bilo vsako samodržstvo zamaknjeno v svoje poslanstvo, in če bi ne vedeli, da boljševiki v tem pravilu ne delajo nobene izjeme, bi jim človek priporočil, da prisluškujejo, če morda zvon ruskih množic ne kliče živih... Za nas Slovence je Hercenov »Kolokol« zanimiv, ker je neposredno botril književnemu časopisu »Ljubljanski Zvon«. Ko je namreč Stritar snoval književno revijo in razmišljal o primernem naslovu, ji je dal ravno z ozirom na Hercenov »Kolokol« isti naslov v slovenščini. Neposredni naslednik Stritarjevega »Zvona« pa je današnja slovenska revija »Ljubljanski Zvon«.

DEJSTVA IN DOGODKI

Vabilo

Tednik »Slovenija« je ustanovljen iz čistih in idealnih namenov.

Sodelujejo pri njem slovenski, kulturni ljudje. Rodila ga je potreba: tisto, kar bodi prvotna podlaga za vse, ki jih je rodila slovenska mati.

Sedaj, ko nastaja nova Evropa, more Slovence rešiti le sodelovanje pri velikih gibanjih, ki hočejo Evropo preobraziti. Le tako se bo pokazalo, da živi v Evropi tudi slovensko vprašanje.

Vse naše gibanje in naše gospodarstvo bo treba prikrojevati velikim evropskim načrtom, da se ohrani naše ljudstvo. Naša kultura naj bo globoka, da bo stala vstric velikim kulturam.

Globino, pravstvenost, resnost in odločnost je treba dati naši misli.

To je naš namen.

Naša sredstva so skromna, poslali smo pa list vsem, o katerih mislimo, da imajo zanj zanimanje in katerih naslovi so nam bili znani. Prepričani pa smo, da smo spričo pomanjkanja zvez in večjega upravnega ustroja prezrli veliko resničnih interesentov.

Zato prosimo vse, ki ste za list: širite ga vsak v svojem krogu, sporočajte nam naslove ljudi, ki bi jih utegnili šteti za naročnike, zlasti pa, prijavljajte se nam kot zaupniki vsi tisti, ki ste voljni, da za list storite kaj več.

Naročnina 60 dinarjev na leto, to je 5 dinarjev na mesec, je zmerna in tudi danes znosna. Radi pregleda prosimo, da jo vsak po priloženi položnici čim prej poravnava. Naš račun pri poštni hranilnici ima številko 16.176.

Kdor lista ne namerava naročiti iz kateregakoli vzroka, naj izvoli list takoj vrniti.

Uredništvo in uprava tednika »Slovenija«, Ljubljana, Wolfova ulica 12.

Bivšega slovenskega poslanca v italijanskem parlamentu Vergilija Ščeka, župnika v Avberu na Krasu, so postavili fašisti pod policijsko nadzorstvo. To se pravi: eno uro po sončnem zahodu in eno uro pred sončnim vzhodom mora biti doma, pa tudi podnevi ne sme iti nikamor iz občine brez posebnega dovoljenja oblasti.

Tretja zanimiva sodba se je završila pred ljubljanskim kazenskim senatom dne 22. t. m. Obtožen je bil slušatelj prava Franc Bajc, češ da je o priliki izgrede pred hotelom Unionom dne 8. maja letošnjega leta udaril policijskega stražnika Ivana Narata z dežnikom po desni roki in mu s tem prizadejal oteklino v zapestju. Vse to da je storil v namenu, da s silo ovre državnega uslužbenca pri izvrševanju službe, in je s tem tudi začel izvršitev kaznivega dejanja, ne da bi ga dovršil.

Obtoženec se je zagovarjal, da se je dotičnega dne udeležil proslave Koroškeve šestdesetletnice v Unionu. Ko so prišli od proslave na cesto, so vzklikali Korošcu. Stražniki so jih pozvali, naj se razidejo, kar pa ni bilo mogoče spričo gneče. Ne ve, kako se je zgodilo, da ga je neki stražnik zgrabil in ne da bi mu napovedal aretacijo vlek s pomočjo nekaj drugih stražnikov v vežo. Pri tem so ga pehali in suvali. Neki stražnik ga je udaril z gumovko po glavi, nato so ga pobili na tla, da je izgubil zavest. Zavedel se je šele na dvo-

rišču, ko so ga močili in mu devali obkladke na glavo. Zanikuje, da bi bil sploh koga udaril, če je bil kdo od njegovega dežnika zadel, se je moglo zgoditi le po naključju, ko so ga vlekli v vežo.

Policijska stražnika Ivan Narat in Franc Poljanec sta pričala, da je obtoženec prej udaril, nego je bil aretiran. Dr. Adlešič je samo videl, kako sta dva stražnika privlekla obtoženca v unijsko vežo in ga ves čas tolkla z gumovko po glavi, tako da je izgubil zavest, dočim sta pričala Maks Bajc in Marjan Dermastija, da je sicer res nekdo zamahnil proti stražniku, da pa to gotovo ni bil obtoženec. Bistveno isto je povedal čevljar-ski mojster Karol Majce in akademik Testen.

Sodišče je nato po daljših izvajanjih državnega tožila in zagovornika obtoženca oprostilo, in sicer iz razlogov, da je sicer nedvomno stražnik Ivan Narat v dobri veri obdolžil Franca Bajca, da ga je le-ta udaril, da pa je prav lahko mogoče, da se je motil glede osebe in načina izvršenega dejanja. Kadar pa ni obtoženčeva krivda, kakor v tem primeru, popolnoma in na nedvoumen način dokazana in dognana, ne sme sodišče izreči krivde.

GOSPODARSTVO

O svetovni gospodarski krizi in Ženevi

piše Lord Cecil v Berliner Tageblattu. Med februarjem 1931 in februarjem 1932 se je zmanjšala mednarodna trgovina za polovico. Število brezposelnih je naraslo na 25 milijonov, za oboroževanje se izdaja nad 900 milijonov funtov šterlingov. Plače, mezde, pokojnine se znižujejo vedno znova. Kmet Srednje in Vzhodne Evrope je uničen. Države ne morejo plačevati obresti, kaj šele vračati dolgov. Amerika se bori z brezprimerno brezposelnostjo in s prav takim primanjkljajem v proračunu. Pa tudi v gospodarsko precej neodvisni Franciji je padla trgovina v zadnjih dveh letih za dobro polovico, in 20% njenih tkalcev je brezposelnih. Še bolj je narasla brezposelnost v tekstilni industriji Anglije. Nemški izvoz se je znižal v dveh letih za 49, uvoz za 66 odstotkov, Španija, Poljska, Rumunija, Kanada kupujejo v inozemstvu za 60 do 70 odstotkov manj nego pred dvema leti. Zlo je mednarodno in ga je zato mogoče tudi samo pobijati z mednarodnimi ukrepi. Zdi se pa, da vlade prizadetih držav tega še vedno niso izprevideli, pač pa pod pritiskom razmer ukrepajo stvari, ki stanje samo poslabšujejo, prav kakor pijanec, ki upa, da bo z nadaljnjo pijačo odpravil posledice prejšnjega pijančevanja. Vsaka vlada hiti, da grmadi barikade proti inozemskemu blagu s carinami, valutnimi naredbami, s kontingentiranjem. Uspeha niso imeli vsi ti obupni ukrepi prav nobenega, le poslabšali so razmere. Anglija, Belgija in Amerika so predlagale, da se odstranijo bariere mednarodne trgovine, in Anglija razen tega še, naj se črtajo vse vojne obveze. Toda vse to ne bo pomagalo, če se ne zniža oboroževanje, ki ubija zaupanje v mirovne in mednarodne pogodbe. Dokler tega ne bo, ni mogoč noben gospodarski razmah, zakaj pričujoča kriza je v prvi vrsti kriza zaupanja. Dokler pa traja nezaupanje, dotlej bo trajala in se razvijala kriza naprej.

Rudarska industrija v Sloveniji je že blizu tega, da popolnoma izdahne. Delavska politika poroča, da je bilo odpuščenih od leta 1930. do danes 6287 rudarjev. Tudi neodpuščeni rudarji so zaposleni samo še deloma. Tako bodo na primer pri Trboveljski premogokopni družbi, največjem rudniškem podjetju Slovenije, izgubili rudarji to leto 40% delovnih dni, torej skoro polovico dela in — zaslužka. Drugje je še slabše, in v državnem premogovniku v Velenju delajo sploh samo še v 2—3 posadnih tednih, izguba znaša tam torej do 60%. Svinčeni rudniki v Mežici praznujejo tri v tednu, skržili so torej obratovanje za polovico.

Položaj našega delavstva. — Zadnji ponedeljek so imeli mariborski delavci shod. Sklicala ga je Strokovna komisija v dvorano Unionske pivovarne. Sklicatelji so povedali stvari, ki so deloma še vedno vse premalo znane, ali vsaj zdi se tako spričo tega fatalističnega malocutja, v katerem životarimo. Znano je sicer povsod in vsakomur, da podjetja ustavljajo in zmanjšujejo svoje obrate, manj znano pa je, kako strašen je učinek tega ustavljanja in obratovanja: za 100.000 zavarovancev se je znižalo članstvo Okrožnega urada. Opozarjali so tudi pravilno na glavni vzrok gospodarske stiske in kako mu odpomoči: vzpostavitev mednarodnega zaupanja in mednarodnih gospodarskih in kulturnih stikov. Samo toliko pristavljamo mi: še in še in vedno in povsod je in bo treba kazati na vzroke te naše celokupne človeške revščine, povsod je treba se boriti proti mednarodnemu sovraštvu in nezaupljivosti, potem bo imela ta borba, ne sicer kmalu, a — upajmo — zato bolj zanesljivo uspeh.

Širite in naročajte naš tednik!